

TARTU ÜLIKOOL
HUMANITAARTEADUSTE JA KUNSTIDE VALDKOND
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
EESTI KEELE OSAKOND

Kertu Kook

MINA-ISIK EESTI KIRJANDUSE ERIALA BAKALAUREUSETÖÖDES

Bakalaureusetöö

Juhendaja Riina Reinsalu (PhD)

Tartu 2020

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. TEOREETILINE LÄHTEKOHT.....	5
1.1. Autori kohalolu tekstis.....	5
1.2. <i>mina</i> -isiku rollid.....	6
2. PRAKTILISED JUHISED AUTORI KOHALOLU VÄLJENDAMISEKS.....	11
3. UURIMISMATERJAL JA -MEETOD.....	14
3.1. Uurimismaterjal.....	14
3.2. Uurimismeetod.....	16
4. <i>MINA</i> -ISIKU ROLLID BAKALAUREUSETÖÖDES.....	17
4.1. esindaja roll.....	18
4.2. teenäitaja roll.....	21
4.3. arhitekti roll.....	22
4.4. uurimisprotsessi kirjeldaja roll.....	23
4.5. arvamuse avaldaja roll.....	24
4.6. idee autori roll.....	26
5. KEELESOOVITUSED.....	27
KOKKUVÕTE.....	31
KIRJANDUS.....	33
MATERJALI ALLIKAD.....	35
The use of first-person in bachelor's theses in the field of Estonian literature. Summary...	37

SISSEJUHATUS

On levinud arvamus, et akadeemilised kirjutised on kuivad ja igavad, neid on keeruline kirjutada ning neis ei tohi esineda viiteid autori olemasolule (Hyland 2002b: 351). *mina*-vorm ehk ainsuse esimene pööre ja asesõna *mina* on aga loomulikule keelekasutusele omased, kui autor kirjeldab enda tegevust või ideid (Reinsalu 2015: 73). Seetõttu seisab vähese akadeemilise kirjutusoskusega autor dilemma ees, kas lähtuda keeleliselt kõige loomulikumast valikust või usaldada täielikult juhendeid. Seetõttu on tähtis juhtida tähelepanu eri võimalustele, millest igaühel on oma plussid ja miinused, sest nii saavad algajad kirjutajad (nt bakalaureuseõppe üliõpilased) teha teadlikumaid valikuid.

Endale osutamist ingliskeelsetes teadustekstides on laialdaselt uuritud (nt Tang, John 1999; Hardwood 2005a; Hardwood 2005b; Hyland 2002a; Hyland 2002b), kuid eesti keeleteaduses on see keelenähtus pälvinud vähest tähelepanu. Eesti keele näitel on endale osutamise viise käsitlenud Riina Reinsalu (2017), kes keskendus võrdlevalt magistritööde sissejuhatustele humanitaar-, sotsiaal-, meditsiini- ning loodus- ja täppisteaduste valdkonnas. Siinse bakalaureusetöö uurimisobjekti moodustavad aga üksnes *mina*- ja *meie*-vormid (isikuline asesõna *mina/meie* ja selle vormid ning ainsuse ja mitmuse 1. pöörde vorm), mille kohta kasutan koondnimetust „*mina*-isik“, nagu seda on teinud ka Ramona Tang ja Suganthi John (1999), kellel rollijaotusel töö analüüsiosa põhineb. Lisaks keskendun bakalaureusetöödele kui terviktekstidele, mitte ainult nende osadele.

Bakalaureusetöö eesmärk on selgitada välja *mina*-isiku kasutussagedus ja rollid kirjanduse eriala bakalaureusetööde näitel. Uurimismaterjali moodustavad 16 bakalaureusetööd, millest kuus kaitsti Tartu Ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituudis 2018. aastal ja kümme 2019. aastal. Valik langes kirjanduse eriala bakalaureusetööde kasuks, sest Reinsalu artikli (2017: 833) põhjal võib öelda, et humanitaarteaduste valdkonnas eesti

kirjanduse erialal esineb magistritöodes *mina*-isiku kasutust mitmesugustes funktsioonides rohkem kui mujal.

Töös otsin vastust kolmele uurimisküsimusele.

1. Kui palju ja millistes lõputöö osades *mina*-isikut kasutatakse?
2. Mis rolle kasutatakse kõige rohkem ja millistes lõputöö osades?
3. Mis keelesoovitusi saab *mina*-isiku analüüsi põhjal anda?

Bakalaureusetöö koosneb viiest osast. Esimene peatükk jaguneb kaheks alapeatükiks, millest esimeses annan üldise ülevaate sellest, mida tähendab autori kohalolu tekstis ja kuidas see väljendub, ning teises alapeatükis keskendun *mina*-isiku erinevatele esinemisvõimalustele ja nende mõjule. Teises peatükis käsitlen rakenduslikku aspekti ehk seda, kuidas soovitatakse endale teadustekstides osutada ning millest tudengid lähtuvad. Kolmandas peatükis tutvustan uurimismaterjali ja -meetodit. Neljas peatükk sisaldab ülevaadet uurimistulemustest ja nende järeldusi. Viiendas peatükis annan uurimistulemuste põhjal soovitusi.

1. TEOREETILINE LÄHTEKOHT

1.1. Autori kohalolu tekstis

Ülikoolis suunatakse üliõpilasi akadeemilisi töid kirjutades võimalikult täpselt ja neutraalselt väljenduma. Sinna juurde kuulub sageli soovitus vältida *mina*-vormi ja eelistada näiteks umbisikulist tegumoodi. Lugeses juhendeid, mida kirjanduse erialal bakalaureusetöö kirjutajad tõenäoliselt eeskujuks võtavad, ilmneb sealt, et *mina*-vormile eelistatakse impersonaalsust, eelkõige umbisikulist tegumoodi (Hirsjärvi jt 2005: 276; Jürine jt 2013: 13; Kasik 2007: 79, 90; Uuspõld 2011: 14). Ühest küljest aitab see küll vältida enda tegevuse tarbetut kommenteerimist ja *mina*-vormi liigset kasutamist (Hyland 2002b: 354), teisalt võib aga tekitada keerulisi lausekonstruktsioone. On küll teada, et *mina*-isiku ja isikuliste asesõnade kasutamine akadeemilistes töödes on reguleeritud või piiratud, kuid need piirid pole piisavalt selged ja üheselt määratletud, erinevad õpikud ja juhendid võivad anda ka vastuolulisi soovitusi (Hyland 2002a: 1092, 1095). Üliõpilased vajavad õppejõududelt ja juhendajatelt juhiseid, kuidas kasutada *mina*-isikut tekstis võimalikult efektiivselt, et toetada oma argumente ja luua suhe lugejaga. Oluline on õpetada üliõpilastele, kuidas akadeemilisi töid kirjutades korrektselt viidata ja materjale koguda, kuid sama tähtis on ka tagada arusaam endale kui teksti autorile osutamisest ning eri osutamisevõimaluste kasutamise mõjust. (Hyland 2002b: 352, 354, 357; Tang, John 1999: 35–36)

Hyland (2002b: 352–353) on leidnud, et ülikoolis võib näha erinevusi endale osutamisel ka valdkondade vahel: täppisteaduste töödes üritatakse autori kohalolu vältida, et jätta tulemustest objektiivsem mulje; humanitaar- ja sotsiaalvaldkonnas kasutatakse *mina*-isikut jällegi rohkem, et enda väiteid esitada. Samas ühendab valdkondi see, et kogenumad kirjutajad kasutavad isikulisi asesõnu rohkem kui vähem kogunud kirjutajad

(Hyland 2002a: 1098; 2002b: 353), mis viitab rohkem teadvustatud valikutele endale kui autorile osutamisel. Veel enam, kogenud kirjutajad kasutavad tekstides *mina*-vormi ka kõige suurema mõjuvõimuga (vt täpsemalt alapeatükk 1.2) positsioonides (Hyland 2002a: 1099), kuivõrd vähem kogenud kirjutajad pigem väldivad sellistes kohtades isikulisi asesõnu või kasutavad näiteks *meie*-vormi, mis justkui jagab või vähendab vastutust ning kaitseb kriitika eest, mis uurimistulemusi tabada võib (Hardwood 2005a: 1209; Hardwood 2005b: 348; Hyland 2002a: 1107). Tang ja John (1999: 35) on aga arvamusel, et üliõpilased ei ole neist rollidest teadlikud ning tarvitavad neid vorme pigem teiste tööde eeskujul, mida ollakse harjunud lugema.

Tuleb mõista, et endale osutades loob autor usaldusväärse akadeemilise identiteedi, millega oma argumente esitada, ning isikulised asesõnad on sellise identiteedi loomisel väga võimas vahend (Hyland 2002b: 352, 354). Seega ei tohiks endale *mina*-vormi abil osutamine negatiivne olla, pigem on see individuaalse autoriteedi loomise vahend, mis näitab pühendumist ja enesekindlust väidete esitamisel. Veel enam, esimese isiku kasutamine on eduka akadeemilise teksti kirjutamisel ülioluline, sest nii on lugejale selge, mida autor öelda tahab. (Hyland 2002a: 1091, 1093–1094) Asesõnade abil on võimalik teksti struktureerida, suunata lugejat ja anda märku enda arvamusest, kuid lisaks püüavad need lugeja tähelepanu ning äratavad huvi edasi lugema (Hardwood 2005a: 1210; Hardwood 2005b: 344). Hardwood (2005a: 1217) on leidnud, et isikuliste asesõnade *mina* ja *meie* kasutamisel uurimistöodes on võimalik rõhutada teksti uudsust ning ennast reklaamida – tõenäoliselt ei soovi ükski autor, et tema tekst suures uurimistööde mahus tähelepanuta jääks.

1.2. *mina*-isiku rollid

Bakalaureusetöö analüüsiosa põhineb Ramona Tangi ja Suganthi Johni *mina*-vormi kasutuse liigitusel (1999). Nemad uurisid *mina*-vormi kasutust üliõpilaste esseedes, kuid

seal esinevad kategooriad saab sellegipoolest üle kanda ka bakalaureusetööde analüüsimisele. Neilt pärinevat liigitust on oma töös kasutanud ka teised uurijad (vt nt Ivanič, Camps 2001; Yuvayapan 2018). Seejuures on *mina*-isiku rollide uurimisel kaasatud analüüsi peale *mina*-vormi ka teatud *meie*-vormid, sest Tang ja John on paigutanud *meie*-vormi *mina* alla (Tang, John 1999: 26–27). Kõigi uuritud tööde puhul on tegemist ainuautoriga, seega ei viidata *meie*-vormiga kaasautorile, vaid suuremale tervikule või autorile ja lugejale.

Artikli järgi võib *mina*-isiku kasutuse jaotada kuude kategooriasse vastavalt sellele, kui mõjusad need on, liikudes vähem mõjusast kõige mõjusamani:

- *mina* kui ESINDAJA (ingl 'I' as the representative),
- *mina* kui TEENÄITAJA (ingl 'I' as the guide through the essay),
- *mina* kui ARHITEKT (ingl 'I' as the architect of the essay),
- *mina* kui UURIMISPROTSESSI KIRJELDAJA (ingl 'I' as the recounter of the research process),
- *mina* kui ARVAMUSE AVALDAJA (ingl 'I' as the opinion-holder),
- *mina* kui IDEE AUTOR (ingl 'I' as the originator). (Tang, John 1999: 27–29; Reinsalu 2017: 830)

mina kui ESINDAJA rolli kasutatakse tavaliselt *meie*-, *meid*- või *meile*-vormis ning autor osutab sellega suuremale rühmale või üldsusele. Selline esimese isiku kasutus ei anna tegelikult lugejale informatsiooni autori(te) kohta, vaid tõstab esile üldiseid fakte või hoiakuid (näide 1). (Tang, John 1999: 27) Nii ei näita näide 1 otseselt midagi autori kohta ning seda võiks väljendada ka muul moel, ilma et mõte muutuks, näiteks nii: *Selle tulemuseks on tänapäevane inglise keel*. Samas võib ESINDAJA rollis näha ka positiivset külge, kus autor avaldab soovi kuuluda sellesse gruppi, kellele tekst on suunatud (Tang, John 1999: 27, 30)

- (1) *Selle tulemuseks on inglise keel, mis on meile tänapäeval tuttav. (It resulted in the English we know today.)*

mina kui TEENÄITAJA rolli kasutatakse üldiselt samuti *meie*-, *meid*- või *meile*-vormis. Selle paremaks mõistmiseks võib kõrvutada teksti vööra riigiga, kus autor justkui teejuhina lugeja kõrval käib, ning sellest tulenevalt on arusaadav, miks ta just *meie*-vormi eelistab. Selle rolli juurde kuuluvad tihti ka kindlad verbid, nagu *vaatama* ja *vaatlema* (näide 2). (Tang, John 1999: 27–28) Eesti ja inglise keele erinevusena võib eesti keeles isikulise asesõna ära jätta ja väljendada autori kohalolu vaid verbi lõpu abil. Selle rolli puhul saab seda teha mitmuse 1. pöörde kaudu, mille tunnusel on kaks kuju: *-me* ja *-m* (EKK 2007: 271). Eristada saab aga kahte *meie*-vormi: kaasav *meie* ja välistav *meie*. Esimese puhul osutab autor endale ja lugejale, teisel juhul endale ja näiteks kaasautorile. (Hardwood 2005b: 343) Kaasava *meie* puhul näeb Hardwood (2005b: 346) võimalust lugejat manipuleerida või mõjutada autori seisukohti jagama. Niisiis võib *meie*-vormi tarvitada lugeja kaasamiseks ja temaga dialoogi astumiseks, kuid samas on võimalik seda ka enda huvides ära kasutada. Tang ja John (1999: 35) on aga arvamusel, et üliõpilased ei ole neist rollidest teadlikud ning tarvitavad neid vorme pigem teiste tööde eeskujul, mida ollakse harjunud lugema.

(2) *Vaatleme/Vaadeldgem nüüd mõnda näidet Jamaica kreoolkeelest ja võrdleme seda Briti standardkeelega. (Let us now look at some examples of J[amaican] C[reole] compared to Standard British English.)*

Ka Hyland (2002b: 355) kinnitab, et selline esimese isiku kasutus on vähem autoriteetne kui järgnevad rollid. See aitab küll argumenti struktureerida, kuid pole samas autorile kuigi vastutusrikas – selline vorm ei seo autorit otseselt tekstiga, ta ei karda jääda siin kriitika ohvriks ning lauset saab lihtsalt formuleerida ka isikulise asesõnata (Hyland 2002a: 1100–1101).

mina kui ARHITEKTI rolli kasutatakse üldiselt *mina*-vormis ning sellel on enam mõjuvõimu kui eelnevatel rollidel. Selline tarvitus toob autori rohkem esile ning struktureerib tervet tööd. Võib tunduda, et ARHITEKTI ja TEENÄITAJA rollid on sarnased, kuid esimene loob

iseseisvalt midagi uut, teine vaid näitab lugejale teed juba olemasolevas materjalis (näide 3). (Tang, John 1999: 28)

(3) *Selles essee (ma) võtan vaatluse alla inglise sohilapse staatuse eel-inglise keele aegsest perioodist (kuni 450. a eKr) kuni keskinglise keeleni (umbes 1100–1450). (In this essay, I will discuss the bastard status of English from the pre-English period (-AD 450) to Middle English (c. 1100–1450).*

mina kui UURIMISPROTSESSI KIRJELDAJA rolli kaudu kirjeldab autor üldjuhul kirjutamisele eelnenud tööd (allikate läbitöötamine, intervjuude tegemine, andmete kogumine jne). Seda rolli antakse tihti edasi koos minevikus esinevate tegevusverbidega, nt *töötama*, *lugema*, *intervjueerima*, *koguma* (näide 4). (Tang, John 1999: 28)

(4) *Andmed, mis (ma) kogusin, koosnesid kirjalikest tekstidest, arutelude ülestähendustest ja vaatluste märkmetest. (The data I collected included written texts, transcripts of discussions and notes made as a result of observation.)*

Hylandi (2002a: 1101–1102) järgi on see üks enim kasutatud autorile osutamise võimalus, kuna ei seostu kuigi tugevalt kirjutajaga. Paljud üliõpilased kasutavad seda alateadlikult, sest see on kõige loomulikum viis enda senist uurimisprotsessi kirjeldada. Hardwoodi (2005a: 1213) arvates saab seda rolli kasutada ka enda reklaamimiseks ning tõestada selle kaudu oma väärtust uurijana. Kogenud kirjutajad võivadki seda rolli teadlikult kasutada, osutades enda kindlatele valikutele uurida teemat just nende valitud vaatenurgast, kasutada konkreetset uurimismeetodit, allikaid jne. See rõhutab, et mõni teine autor oleks võinud kõike hoopis teisiti käsitleda. (Hyland 2002a: 1101–1102) Arvestada tuleb ka sellega, et mitte kõigis akadeemilistes tekstides pole vajadust seda rolli tarvitada. UURIMISPROTSESSI KIRJELDAJA rolli kasutatakse töödes, millele on eelnenud näiteks katse või uurimus (nagu seda on bakalaureusetööd), see roll ei pruugi kasutust leida näiteks esseedes. (Tang, John 1999: 33–34)

mina kui ARVAMUSE AVALDAJA rolli kasutab autor oma arvamuse, vaadete või suhtumise näitamiseks üldtuntud teadmiste või faktide kohta; sellega avaldab ta näiteks nõustumist, mittenõustumist ja huvi. Selle rolli juurde kuuluvad tihti verbid, mis kirjeldavad tunnetuslikke mentaalseid protsesse, nt *arvama*, *uskuma*, *mõistma*, *nõustuma* (näide 5). (Tang, John 1999: 28) See on juba väga vastutusrikas roll, mida üliõpilased tihti vältida üritavad – see ei näita oma arvamuse või huvi puudumist, vaid püüet end tekstist ja vastutusest distantseerida (Hyland 2002a: 1103).

- (5) *(Ma) arvan, et Kushwant Singh on suutnud inglise keele olemust tabavalt edasi anda oma väljendiga „sohikeel“. (I think Kushwant Singh has managed to succinctly convey the essence of the English Language with his phrase 'bastard language'.)*

mina kui IDEE AUTOR on kõige mõjukam roll, mida autor võib oma tekstis kasutada. Selle abil saab autor esitada uut informatsiooni, mille allikaks on tema ise. Nii võtab autor kirjutatu eest vastutuse ning näitab, et on võimeline alkatama uusi ideid (näide 6). (Tang, John 1999: 29, 37) Ka Hyland (2002a: 1103–1104) kinnitab, et see on kõige riskantsem roll, mida tarvitada, ning on selgelt näha, et üliõpilased pigem väldivad seda ja vähendavad oma tähtsust uurimistulemuste esitamisel. See on koos ARVAMUSE AVALDAJA rolliga kõige vähem kasutatud roll. Õpilased võivad tunda ennast ebapädevana, et ennast selle rolli kaudu tekstis esitleda, seega varjutaksegi tihti passiivsemate väljendusvormide taha. (Tang, John 1999: 34–35)

- (6) *Minu jaoks väljendab see fraas kogu keele evolutsiooniprotsessi kuni selle tänapäevase staatuseni. (To me the phrase embodies the whole evolution process of the language to its present day status.)*

(7)

2. PRAKTIILISED JUHISED AUTORI KOHALOLU VÄLJENDAMISEKS

Nagu varem mainitud, on endale osutamine küll mingil määral õpikutes ja juhendites piiritletud, kuid need piirid pole kuigi ranged või üheselt mõistetavad, need võivad ka valdkondade vahel erineda. Seetõttu uurisin näiteks Sirkka Hirsjärvi jt raamatut „Uuri ja kirjuta“ (2005) ja Reet Kasiku õpikut „Sissejuhatus tekstiõpetusse“ (2007); vaatasin ka Tartu Ülikooli humanitaarteaduste valdkonna lõputööde juhendeid, nagu Ellen Uuspõllu „Üliõpilastööde vormistamise juhend“ (2011) ja Anni Jürise jt teavikut „Akadeemiliste tekstide kirjutamine *humaniora*“ (2013), kust üliõpilased peaksid enda suunised saama.

Endale osutamise võimalused teadustekstides võib Reinsalu (2017: 832) järgi jagada seitsmesse kategooriasse:

- *mina*-vorm (isikuline asesõna *mina* ja selle vormid (ka *oma*), lisaks ainsuse 1. pöörde vorm), nt *Oma töös keskendun ...*;
- *meie*-vorm (isikuline asesõna *meie* ja selle vormid (ka *oma*), lisaks mitmuse 1. pöörde vorm), nt *Võime oletada, et ...*;
- 3. isik (isikut märkiv nimisõna koos 3. pöörde vormiga või nimisõnafras), nt *Autor on jaotanud ...*;
- Metafoorne isik (mitteisikut märkiv nimisõna koos 3. pöörde vormiga või nimisõnafras, kus autor isikustab enda asemel nt teksti või protsessi), nt *Töö vaatleb ...*;
- Umbisik (ehk umbisikuline tegumood), nt *Töös uuriti ...*;
- Üldisik (aluseta laused, mille korral võib tegijaks olla kes tahes), nt *Seeläbi on võimalik luua ...*;

- Muu (heterogeenne rühm, mille keelevahendid võimaldavad tegija lausest välja jätta), nt *Teine alapeatükk liigendub*

Teaduslik stiil ja impersonaalsus kuuluvad justkui kokku, lisaks eeldatakse stiililist ühtsust, neutraalsust, täpsust; samas peab tekst ka selge ja mõjus olema ning ei tohi tekkida mitmeti mõistetavaid lauseid (Hirsjärvi jt 2005: 256–257; Kasik 2007: 79, 84; Uuspõld 2011: 14, 16). Nõudeid on palju ja võib tunduda, et need on mingil moel ka vastuolulised. Umbisikuline tegumood on laialt levinud, sest nii saab autori isiku tekstist eemaldada. See peaks omakorda viitama töö usaldusväärsusele (Kasik 2007: 78; Uuspõld 2011: 16) ja ei tohiks lugeja tähelepanu töö teemalt kõrvale juhtida (Hirsjärvi jt 2005: 275). Umbisikulist tegumoodi kasutades võib aga jääda segaseks, kas töö autor viitab üldisele seisukohale või iseenda lahendusele, nt „Meediakeele erijoontena *tõstetakse esile ...*“, veel rohkem segadust põhjustavad sellised laused nagu „Struktuuride erinevust *seletatakse* Parkeri järgi järgmiselt ...“, kus võidakse osutada nii autorile, allikale kui ka üldisele meetodile (Kasik 2007: 91). Arvestades seda, et teadustekstilt nõutakse üheti mõistetavust ja selget eristust oma ja võõra mõtte vahel (Kasik 2007: 80), tundub umbisikuline tegumood või üldisikuline väljendusviis üsna riskantne valik olevat.

Ehkki umbisikuline tegumood paistab olevat üldiselt aktsepteeritud standard, ei muuda *mina*-vormi kasutus tööd vähem usaldusväärseks või ei vähenda selle teaduslikkust (Reinsalu 2015: 77). Nii kinnitabki Uuspõld (2011: 16), et *mina*-vormi on mõistlik tarvitada oma arvamuse avaldamiseks või uurimisprotsessi kirjeldamiseks, ning ka teistes juhendites nõustutakse, et 1. isikus kirjutamine pole otseselt keelatud (Jürine jt 2013: 13). *mina*-positsioonilt kirjutamine vastandub impersonaalsusele ning on loomulik valik, kui autor soovib näiteks enda mõtteid selgelt väljendada või uurimisprotsessi kirjeldada (Reinsalu 2015:73). Kindlasti on valdkondade vahel erinevusi, kuid teatud aladel paistab *mina*-vormi kasutamine vähemalt sissejuhatuses tolereeritud ja põhjendatud olevat (Kasik 2007: 89). Jürine jt tõdevad (2013: 13), et *mina*-vormi on kohane tarvitada analüüsiosas oma tõlgenduste esitamisel. Mõnes teises allikas võib jällegi leida juhiseid, kus autor peab uuritava nähtuse oma arvamusest täielikult eraldama (Hirsjärvi jt 2005: 257). Kasik (2007:

79) kinnitab, et keeles ja stiilis on kokkulepped, kuidas endale osutada tuleks, mis peaks omakorda kirjutaja valiku lihtsamaks tegema. Samas on juba humanitaarvaldkonna piires näha erinevaid arvamusi, mis võivad noore kirjutaja hoopis rohkem segadusse ajada.

meie-vormi osas ollakse üksmeelel, et ainuautori puhul on seda lubamatu kasutada (Hirsjärvi jt 2005: 277; Reinsalu 2015: 74), küll aga võib seda tarvitada vormis, mis kutsub lugejat kaasa mõtlema (Kasik 2007: 90). Veel kasutatakse endale osutades näiteks sõna *autor*, kuid see võib loomulikku keelekasutust silmas pidades kummaliselt mõjuda: autor räägib endast kolmandas isikus. Siinkohal oleks *mina*-vormi tarvitamine taaskord loogilisem. (Reinsalu 2015: 74) Võimalik on kasutada *mina*-vormi või umbisikulise tegumoe vältimiseks / kõrval isikustamist (*Töö vaatlleb...*), kuid sellega kiputakse liialdama (Reinsalu 2015: 75). Selle võtte kaudu saavad teksti autori asemel võimu mitmesugused asjad, tihtilugu tekstid, mis võib mõjuda juba stiiliveana (Reinsalu 2016: 15). Seega on see järjekordne võimalus vastutus endalt kellelegi või millelegi muule anda.

Hirsjärvi jt (2005: 277) märgivad aga, et tänapäeval võib impersonaalsus taganenud ja esimene isik esile tõusnud olla. Tuleb juhtida tähelepanu asjaolule, et kõige uuem siin käsitletud juhend pärineb 2013. aastast, seega on need soovitusel juba teatud määral vananenud. Kirjutajana on oluline enda valikute eest vastutada ning väljendada seda ka kirjas, kuid seda tuleb teha stiilitundlikult ja vajalikes kohtades, vältida tuleks erinevate väljendusviiside kasutamist juhuslikult ja vaheldumisi (Reinsalu 2015: 73).

Kirjanduse ja kultuuriteaduste erialal ei ole oma bakalaureusetöö juhendit. Neil on olemas üldjuhend, kus on keelekasutuse kohta vaid üldised suunised: töö sisu ja vormistus peavad vastama teadustöö nõuetele, tuleb järgida õigekirja ja stiili. Siiski viidatakse seal ka teostele, mis peaksid täpsemat eeskuju pakkuma. Neist üks on näiteks siin mainitud Ellen Uuspõllu „Üliõpilastööde vormistamise juhend“ (2011). (Bakalaureusetöö s. a.)

3. UURIMISMATERJAL JA -MEETOD

3.1. Uurimismaterjal

Uurimismaterjal on 2018. ja 2019. aastal Tartu Ülikoolis kultuuriteaduste ja kunstide instituudis kaitstud eesti kirjanduse bakalaureusetööd, mis on avaldatud DSpace'i andmebaasis. Neid töid on kahe aasta peale kokku 16 (kuus tööd 2018. aastal ja kümme tööd 2019. aastal), millest peaks piisama, et saada aimu *mina*-isiku kasutusvõimalustest. Uurimismaterjali alla käisid kõik laused, kus mingil viisil oli esindatud *mina*-isik, seega kuulusid sinna ka teatud *meie*-vormid (vt täpsemalt alapeatükk 1.2). Mõnes lauses on autori kohalolu väljendatud vaid verbi pöördelõpuga, nt *uurisin*, *analüüsin*, *näeme*; mõnes on kasutatud ka asesõnu nagu *mina*, *meie*, *oma*, *enda*. Tööd on väga erineva pikkusega: 26 leheküljest 115 leheküljeni, seega varieerub neis ka sissejuhatuse, teooriaosa, analüüsi ja kokkuvõtte pikkus, neis omakorda *mina*-isiku kasutuskorrad ja -võimalused.

Töö osad, kus *mina*-isik esineda võis, olid sissejuhatus (S), teooria (T), analüüs (A) ja kokkuvõte (K). Ühe töö puhul puudus teooria või analüüsi osa, selle asemel oli ülevaade (Ü), mis sai ka vastavalt tähistatud. Töö osade lühendid (S, T, A, K või Ü) on märgitud töö koodi juurde, seega kui *mina*-isik esines esimese töö sissejuhatuses, on see märgitud BA1_S.

Bakalaureusetööd ja nende koodid:

1. BA1 – Linda Johanna Harmipaik, „Tüdruku kujutamine Silvia Rannamaa „Kadris“, Leelo Tungla „Kirju liblika suves“ ja Ketlin Priilinna „Evelini lugudes““ (2019)
2. BA2 – Liis Tamm, „„Toomas Nipernaadi“: romaani ja filmi võrdlev analüüs“ (2019)
3. BA3 – Liina Mets, „Kujund ja kompositsioon Jan Kausi teostes“ (2019)

4. BA4 – Merli Tõnts, „Marta Sillaotsa „Viiskümmend“ ja „Neli saatust“ ning Virginia Woolfi „Tuletorni juurde“ võrdlevalt naisuurimuslikust vaatepunktist lähtudes“ (2019)
5. BA5 – Marleen-Heleen Puhke, „Ühiskondlike ja kultuuriliste väärtuste avaldumine nüüdisaegses lastekirjanduses“ (2019)
6. BA6 – Joonas Vatter, „Lootusetus ja selle tasakaalustamine Jaan Kruusvalli draamaloomingus“ (2019)
7. BA7 – Roland Sinirahu, „Prohvetid ja märtrid Ain Kalmuse piiblitrioloogiad“ (2019)
8. BA8 – Liina Reimus, „Andrus Kivirähki romaani „Rehepapp ehk November“ ja Rainer Sarneti filmi „November“ adaptatsiooniteoreetiline võrdlev analüüs“ (2019)
9. BA9 – Birgit Pettai, „Räpptekestide temaatika 5miinuse, Küberünnaku ja Karmo, Stupid F-i ning Bad Arti näitel“ (2019)
10. BA10 – Katrin Angel, „Veebinäituse „Laulurahva loomine. Eesti rahvalaul J. G. Herderi rahvalaulukogus“ raport“ (2019)
11. BA11 – Maris Pukk, „Noortekultuuri ilminguid selle sajandi eesti noorteromaanides“ (2018)
12. BA12 – Ulla Vaarpuu, „Clarice Lispector ja Virginia Woolfi fenomenoloogiline kirjutus“ (2018)
13. BA13 – Pilleriin Puhlov, „Chanelidiori romaani "Kontrolli alt väljas" dekonstruktsioon transgressiivse poeetika kontekstis“ (2018)
14. BA14 – Margarete Pruus, „Sotsiaalmeedia mõjud Dave Eggersi teoses „Ring““ (2018)
15. BA15 – Laura Evisalu, „Emantsipeerunud meestegelased A. H. Tammsaare romaanide näitel“ (2018)
16. BA16 – Karina Toots, „Koht ja identiteet Contra uuemas luules“ (2018)

3.2. Uurimismeetod

Andmeanalüüsi meetodina kasutan kvalitatiivset sisuanalüüsi, mida tarvitatakse teksti sisu ja kontekstiliste tähenduste uurimisel. Kvalitatiivne sisuanalüüs võimaldab keskenduda teksti olulistele tähendustele ja uurida tööde autorite eesmärke. Oluline on saada ülevaade bakalaureusetöödest tervikuna ning leida mustreid, mida kvalitatiivse sisuanalüüsi kasutamine võimaldab. (Kalmus jt 2015) Kuna *mina*-isiku esinemise kohta leidub varasemaid uurimusi (mis on küll suures osas ingliskeelsed), lähenen materjalile deduktiivselt, et kontrollida eelnevaid teooriaid.

Eesmärk ei ole pakkuda võrdlevaid statistilisi andmeid, vaid keskenduda *mina*-isiku erinevatele esinemiskujudele ning liigitada neid eesmärgi järgi rühmadesse. Seega oli mõistlik valida tööd, kus nende varieeruvus võib suurem olla. Võib eeldada, et *mina*-isikut esineb bakalaureusetöös pigem vähem (võrreldes kõigi teiste lausekonstruktsioonidega), seega on kvalitatiivne analüüs sobiv lahendus, mis aitab tähelepanu pöörata ka harva esinevatele nähtustele tekstis.

Soovides uurida *mina*-isiku kasutust bakalaureusetöös, lugesin läbi kõik 2018. ja 2019. aastal Tartu Ülikoolis kultuuriteaduste ja kunstide instituudis kaitstud eesti kirjanduse eriala bakalaureusetööd, sest varasemate uurimuste põhjal võis järeldada, et neis esineb *mina*-isikuga lauseid rohkem kui teistel erialadel. Töid lugedes märkisin ära kõik laused, kus esines endale osutamine mingil kujul (*mina*-vorm, *meie*-vorm, asesõnad). Seejärel kandsin laused tabelisse, kus on lisaks märgitud töö kood, *mina*-isiku esinemine töö teatud osas (sissejuhatuses, teooriaosas, analüüsiosas, kokkuvõttes (ja ülevaates)), *mina*-isiku roll (vt täpsemalt alapeatükist 1.2), *mina*-isikuga kaasnev verb ning teatud juhtudel ka asesõna.

4. MINA-ISIKU ROLLID BAKALAUREUSETÖÖDES

Analüüsitud 16 tööst leidis uuritavaid vorme 15 töös. Kokku sisaldas *mina*-isikut 209 lauset, millest 65 esines sissejuhatuses, 37 teooriaosas, 95 analüüsisosas, 11 kokkuvõttes ja üks ülevaates (vt tabel). Mõnes lauses võib ühte rolli ka mitu korda esineda, samuti võib ühes lauses olla kasutuses mitu rolli. Mõnel juhul ei saa kindlalt öelda, millise rolli alla teatud vorm kuulub, seetõttu on märgitud mõlemad rollid (vt alapeatükk 4.2 näide 19). Nagu varem mainitud, on sissejuhatuses ja analüüsisosas *mina*-isiku kasutamine lubatud isegi mõnes juhendis, õpikus ja raamatus (vt täpsemalt alapeatükist 2.1), seega on arusaadav, miks just neis töö osades *mina*-isikut kõige rohkem esineb. Tuleb arvestada ka sellega, et mõnes töös kasutati *mina*-isikut läbivalt väga palju, mõnes väga vähe või üldse mitte: näiteks bakalaureusetöös BA5 oli *mina*-isikuga lauseid 42, kuid bakalaureusetöös BA4 ei olnud ühtegi *mina*-isikuga lauset.

Tabel. Rollide kasutus tööde osades

	Sissejuhatus	Teooriaosa	Analüüsisosa	Kokkuvõte	Ülevaade
ESINDAJA	1	24	60	2	–
TEENÄITAJA	–	1	7	–	–
ARHITEKT	70	13	20	8	–
UURIMISPROTSESS I KIRJELDAJA	5	2	10	2	–
ARVAMUSE AVALDAJA	10	2	7	1	1
IDEE AUTOR	1	–	–	–	–

Nagu tabelist nähtub, on ESINDAJA rolli kasutatud 87, TEENÄITAJA rolli 8, ARHITEKTI rolli 111, UURIMISPROTSESSI KIRJELDAJA rolli 19, ARVAMUSE AVALDAJA rolli 21 korda ja IDEE AUTORI rolli ühe korra. Ehkki Hylandi järgi (2002a: 1101–1102) võis eeldada, et UURIMISPROTSESSI KIRJELDAJA rolli esineb kõige rohkem, siis praeguste uurimistulemuste põhjal seda ei selgu; samuti pole kõige populaarsem roll ESINDAJA, mida oleks võinud järeldada Tangi ja Johni uurimuse (1999: 30) põhjal. Vastuolulisel kombel esines uuritud bakalaureusetöodes kõige rohkem ARHITEKTI roll, mis Tangi ja Johni uurimuses (1999: 32) oli jällegi üks vähem kasutatud rollidest. Erinevuse uurimistulemuste vahel võis tingida nii žanr, keel kui ka eriala. Tangi ja Johni uurimuses (1999) olid vaatluse all esseed, mille kirjutamisele ei eelnenud uurimisprotsessi, seega ei kasutatud seal ka vastavat rolli. Bakalaureusetöodes on aga uurimisprotsess oluline eeldus kirjutamisele, seega võis UURIMISPROTSESSI KIRJELDAJA rolli esinemist leida. ARHITEKTI rolli väljendati Tangi ja Johni uurimuses rohkem passiivselt, kirjanduse eriala bakalaureusetöodes aga ka *mina*-isiku kaudu. Selle eripära tagamaad pole selged, kuid see võib oleneda erialast, kus töö on kirjutatud. ESINDAJA rolli vähesust võib ehk seostuda keeleliste eripäradega eesti ja inglise keele vahel.

Järgnevalt kirjeldan kõiki rolle üksikasjalikumalt ja toon nende kohta näiteid. Näited on muutmata kujul, kuid esiletõstuks olen kasutanud poolpaksu kirja.

4.1. ESINDAJA roll

ESINDAJA rolli kasutati kokku 87 korda, millest 60 korda tarvitati seda töö analüüsiosas, 24 korda teooriaosas, kaks korda kokkuvõttes ja ühe korra sissejuhatuses. Seda kasutatakse alati *meie*-vormis, kuid tegemist on rolliga, mis tegelikult autorit tööga otseselt ei seo ja see ei esinenud kordagi kaasautorile viitamiseks. Selle rolliga viitab autor üldistele faktidele või hoiakutele.

Analüüsisiosas kasutati seda üldiselt eesmärgiga lugejat kaasata ning viidata mingitele ühistele kogemustele (näited 7–9). Põhjus, miks seda enamasti analüüsisiosas tarvitatakse, on ilmselt see, et seal tuleb toetuda teooriale ja analüüsida enda tehtud tööd. Paljude jaoks võib tunduda esimese isiku kasutamine liiga otsekohene või riskantne, seega üritatakse toetuda üldisele arvamusele. Suurem osa neist lausetest oleks võimalik ümber formuleerida nii, et *meie*-vorm kaob, kuid lause ei kaota oma väärtusest midagi. Nii võiks näite 7 esitada järgmisel kujul: *Kohe alguses esitab kirjanik oma versiooni teatud loost, millest lugeja peab lähtuma.*

- (7) *Kohe alguses esitab kirjanik **meile** oma versiooni teatud loost, millest lugeja peab lähtuma.* (BA2_A)
- (8) *Filmi ja romaani jooksul **saame me** tema kohta **teada** üht ja teist, kuid palju jääb ka varju.* (BA2_A)
- (9) *Selle loo kontekstis **näeme** ebavõrdust laste hulgas – mõni laps lihtsalt sünnib nõnda, et keegi teda ei taha.* (BA5_A)

Oluliselt vähem (24 korda) on ESINDAJA rolli kasutatud tööde teooriaosas (näited 10–12), kuivõrd seal eelistatakse tavaliselt impersonaalseid vorme. Siiski võib ka sealt leida näiteid, kus selle rolli esinemise motivatsioon on sarnane kasutusega analüüsisiosas – et töö taust oleks usaldusväärsem, osutatakse *meie*-vormi kaudu ühtsusele, kes mingit arvamust toetab. Ka nende näidete puhul on võimalik laused ümber sõnastada nii, et *meie*-vorm sealt kaob, kuid lause väärtus selle all ei kannata.

- (10) *Filmi puhul tingib väljendusvõimaluste (verbaalne, visuaalne, auditiivne) rikkus aga selle, et on paremini võimalik representeerida väliseid tegevusi, sündmuseid ja keskkondi, mis kokku moodustavad loogilise põhjus-tagajärg suhte, mida **me teame** kui sündmused (Shafer 2016: 18).* (BA8_T)
- (11) *Osakesena Euroopast **oleme** kaasa **saanud** veel ühe identiteedi– eurooplase identiteedi.* (BA16_T)

- (12) *Sellest identiteedist **saame aru**, kui **liigume** laias maailmas ringi ning võõrad tunnevad **meid** kui eurooplasi.* (BA16_T)

Vaid kaks korda on ESINDAJA rolli kasutatud kokkuvõttes (näited 13 ja 14) ja ühe korra sissejuhatuses (näide 15). Need töö osad on üksteisega mingis mõttes sarnased, seega võib leida seose, miks neis ESINDAJA rolli kõige vähem leidub. Analüüsiosas kutsutakse lugejat üldiste arvamustega samastuma, et enda uurimistulemuste kehtivust kinnitada; teooriaosas esitatakse infot, mis peaks justkui kõigi jagatud arvamus olema. Sissejuhatuses ja kokkuvõttes ei ole selliste võtete järele vajadust, sest nende tööosade eesmärk on teine: esimesel juhul tutvustatakse näiteks töö ülesehitust, teises kirjeldatakse toimunud protsesse.

- (13) *Nii nagu noortekultuuri, on ka noortekirjanduse mõiste **meie** kultuuriruumis võrdlemisi uus ning ei ole alati üheselt mõistetav.* (BA11_K)
- (14) *Julgen väita, et teist samasugust autorit nagu Contra **meil** pole.* (BA16_K)
- (15) *Bakalaureusetöö uurib, kuidas on eesti näitekirjanik Jaan Kruusvall (1940–2012) kujundanud oma draamaloomingus välja lootusetuse kui ühe teoste emotsionaalse dominandi ning milliste tõlgendusvõimaluste kaudu saab seda lootusetust tasakaalustada; see tähendab, missugust lootust, positiivset ideaali **võime** Kruusvalli näidenditest **leida**.* (BA6_S)

ESINDAJA rolliga koos kasutati kõige rohkem verbe *nägema* (9 korda) ja *saama* (4 korda), verbid *olema* ja *teadma* esinesid mõlemad kaks korda. Verbi *teada saada* kasutati neli korda ja *aru saada* kaks korda. Kõiki teisi verbe (nt *mõistma*, *kogema*, *kuulma*, *kokku puutuma*, *näha saada*) esines vaid ühel korral.

4.2. TEENÄITAJA roll

TEENÄITAJA rolli oli uuritud töödes kasutatud vaid kaheksa korda. See roll võib sarnaselt ESINDAJA rolliga esineda kaasava *meie*- või *mina*-kujul, kus töö autor kutsub lugejat endaga kaasa mõtlema ja samastuma. Pea kõik kasutuskorrad (seitse korda) ilmneseid analüüsiosas kaasava *meie* kujul (näited 16–18) ja ühe korra esines see teoorias (näide 19). Teoorias pole võimalik kindlalt määrata, kas tegu on ARHITEKTI või TEENÄITAJA rolliga, segadust tekitab ka muidu kasutusel olnud *meie*-vormi asemel esinev *mina*-vorm. Huvitav on veel see, et viiel korral esines TEENÄITAJA roll ühe töö (BA6) piires, seega paistab selle rolli kasutamine olevat pigem ühe autori stiil kui üldine tendents.

- (16) *Et vaadata filmi valmimise protsessi põhjalikumalt, **peame minema** tagasi kõige algusesse. (BA2_A)*
- (17) ***Vaadelgem** lähemalt, kuidas Kruusvalli tegelased ise suhestuvad ruumiga, kuhu autor neid asetab. (BA6_A)*
- (18) ***Pidagem meeles** siinse töö esimeses peatükis mainitut: Kruusvalli kirjanduslikuks eeskujuks oli Franz Kafka. (BA6_A)*
- (19) *Kuna käesoleva bakalaureusetöö kontekstis oleks joonis vaadeldav teoreetilist osa toetava visuaalse raamistikuna, **peatun** alljärgnevalt antud joonise selgitamisel veidi pikemalt:... (BA8_T)*

TEENÄITAJA rolliga koos kasutati kõige rohkem verbi *vaatlema* (4 korda), kõik teised verbid (*nimetama*, *peatuma*, *meeles pidama*, *pidama* + *minema*) esinesid vaid ühel korral.

4.3. ARHITEKTI roll

Kõige julgemalt kasutati töödes ARHITEKTI rolli. Nagu varem kirjeldatud, on see autori jaoks juba keskmisest suurema vastutusega roll. See seob autorit oma tekstiga rohkem, sest kirjeldab selgelt tema tegevust, valikuid ning töö stuktuuri.

Seda rolli kasutati kõige rohkem (70 korda) sissejuhatuses (näited 20–22). Põhjus on tõenäoliselt see, et sissejuhatuses esitatakse tavaliselt töö struktuur ja edasine plaan, kuidas ja millest kirjutama hakatakse, ning sellega on tavaliselt seotud ARHITEKTI roll.

- (20) *Kolme teose näitel **analüüsin**, kas ja mil viisil on muutunud tüdrukute elu.* (BA1_S)
- (21) ***Vaatlen**, kas ja kuivõrd on sallivus, vabadus, võrdõiguslikkus, demokraatia, keskkonna jätkusuutlikkus ja kultuuriline mitmekesisus väärtused, millest lastele kirjutatakse ja mida neile selgitatakse.* (BA5_S)
- (22) *Teises peatükis **keskendun** Lispectori ja Woolfi romaanide analüüsile.* (BA12_S)

Analüüsiosas kasutati ARHITEKTI rolli 20 korda (näide 23), teooriaosas 13 korda (näide 24) ja kokkuvõttes 8 korda (näide 25), ehk siis pole erinevus enam nii suur. See roll on seotud töö struktureerimisega, mida tehakse üldiselt sissejuhatuses, kuid teatud määral ka analüüsi- ja teooriaosas ning tagasivaatavalt ka kokkuvõttes.

- (23) ***Toon välja** ka erinevused romaani- ja filmi Toomas Nipernaadi vahel.* (BA2_A)
- (24) ***Soovin teada saada**, milliste vahenditega säilitatakse esialgne autoristiil ja kuidas on õige dominandi valimine filmiprotsessi üheks kõige tähtsamaks osaks?* (BA2_T)
- (25) ***Uurisin**, kas ja mil viisil on kohandus edasi andnud romaani narratiivi, kandvaid teemasid, tegelasi ja sündmusi.* (BA8_K)

ARHITEKTI rolliga koos kasutati kõige rohkem verbe *välja tooma* (12 korda), *vaatlema* (9 korda), *analüüsima* (8 korda), *selgitama* (6 korda), *keskenduma*, *avama* (5 korda), *uurima*, *kasutama*, *jõudma*, *andma* (3 korda). Verbid *võrdlema*, *puudutama*, *käsitlema*, *esitama*, *kirjeldama*, *võrdlema*, *toetuma*, *piiritlema* esinesid kõik kahel korral. Veel kasutati verbiühendeid *soovima + teada saada* (5 korda), *soovima + näidata*, *esile tooma* (3 korda), *vaatluse alla võtma* ja *püüdma + vaadata* esinesid mõlemad kahel korral. Kõiki teisi verbe (nt *võtma*, *välja selgitama*, *soovima + uurida*, *soovima + analüüsida*, *lähtuma*) kasutati vaid ühel korral.

4.4. UURIMISPROTSESSI KIRJELDAJA roll

UURIMISPROTSESSI KIRJELDAJA rolli kasutati uuritud töödes vaid 19 korda. See on juba üsna suure vastutusega roll, mis seob otseselt autorit tema valikutega, seega võidakse tihti UURIMISPROTSESSI KIRJELDAJA rolli asemel tarvitada umbisikulist tegumoodi.

Kõige rohkem (10 korda) kasutati UURIMISPROTSESSI KIRJELDAJA rolli tööde analüüsisosas (näited 26 ja 27). See võib tuleneda sellest, et kirjanduse bakalaureusetöös ei ole üldiselt eraldi uurimismaterjali ja -meetodi peatükki, neid teemasid käsitletakse analüüsisosas.

(26) *Nimekirjast jätsin välja välisautorid ja põhiliigilt jäid sõelale vaid proosateosed.* (BA5_A)

(27) *Valitud artistide räpptekstid võtsin analüüsiks plaatide ümbristelt (5miinust), Youtube'ist (Küberünnak ja Karmo, 5miinust) ning Bad Arti mänedžer Caroly Rohela ja Stupid F on erakogus olevad räpptekstid personaalselt mulle saatnud.* (BA9_A)

Sissejuhatuses esines UURIMISPROTSESSI KIRJELDAJA rolli viis korda (näide 28), kokkuvõttes kaks korda (näide 29) ja teooriaosas kaks korda (näide 30). Sissejuhatuses kasutatakse seda rolli uurimismaterjali valiku põhjendamiseks. Kokkuvõttes tuletatakse

tagasivaatavalt meelde, miks need valikud said tehtud. Teooriaosas kirjeldatakse UURIMISPROTSESSI KIRJELDAJA rolli abil alusmaterjali valikut.

- (28) *Tammsaare romaanid **valisin** osalt sümpaatia pärast autori vastu, teisalt kuna tema proosaloomingust tundus allutatud maskuliinsuse esindajaid olevat kõige rohkem.* (BA15_S)
- (29) *Laste väärtuste kujundamisel ei saa kuidagi kõrvale jätta koolisüsteemi, mistõttu **lisisin** oma töösse põhikoolis arendavad väärtuskriteeriumid.* (BA5_K)
- (30) *Käesolevas bakalaureusetöös **olen** „Rehepapi“ ja „Novembri“ analüüsi aluseks **võtnud** Shaferi seitse kategooriat, tuues kirjandusteost ja filmi analüüsides nii filmitehnilisi kui ka - narratiivseid näiteid.* (BA8_T)

UURIMISPROTSESSI KIRJELDAJA rolliga koos kasutati kõige rohkem verbi *valima* (5 korda), verb *võtma* esines kahel korral. Kõiki ülejäänud verbe (nt *tutvuma*, *tekkima*, *lähtuma*, *vaatluse alla võtma*, *välja tooma*) tarvitati vaid ühel korral.

4.5. ARVAMUSE AVALDAJA roll

ARVAMUSE AVALDAJA rolli, mis on pea kõige vastutusrikkam roll, kasutati 21 korda. Kõige rohkem ehk 10 korda tarvitati seda sissejuhatuses (näited 31 ja 32) ja 7 korda analüüsiosas (näide 33). Mõlemal juhul kasutati seda enamasti enda valikute põhjendamiseks, analüüsiosas rohkem ka enda hinnangute andmiseks uuritavale materjalile. Kirjanduse erialal kirjutatud bakalaureusetöodes analüüsitakse või võrreldakse tihti teoseid, seega peabki autor ise tõlgendusi ja lahendusi leidma.

- (31) *Samuti **arvan**, et transgressiivne kirjandus polegi nii märkimisväärselt normidest ja tavadest hälbiv, kui oodata võiks.* (BA13_S)

- (32) *Olen ka ise aastaid Eesti räpi austaja **olnud** ja eesti räpp kõnetab **mind** ning seda enam pakub valitud teema **mulle** huvi ning soovin uurida seda süvitsi.* (BA9_S)
- (33) *Minu meelest oli see väga tark otsus, mis näitas poistele, et ka neil on vabadus otsustada ja kaasa rääkida, ning mis peamine, nendega arvestatakse.* (BA5_A)

Teooriaosas kasutati ARVAMUSE AVALDAJA rolli vaid kaks korda (näited 34 ja 35). Kokkuvõttes esines see roll ühe korra (näide 36) ja ühe töö ülevaatlikus osas samuti ühe korra (näide 36). Näidetes 32 ja 33 avaldub ARVAMUSE AVALDAJA roll asesõnade kaudu, mis oli uuritud töödes selle rolli puhul üsna tavapärane. Tihti väljendasid autorid ennast pigem kujul *minu arvates, minu meelest* kui *mina arvan*.

See on mõisteta, miks teooriaosas ARVAMUSE AVALDAJA rolli nii vähe kasutati: teooriaosas kasutatakse alusena teoreetilist materjali, et suurendada töö usaldusväärsust ja toetada uurimuslikku poolt. Teooriaosa polegi otseselt koht, kus enda arvamuse avaldamine või endale osutamine vajalik oleks. See tekstiosa, mis ei sisalda viidet, ongi justkui töö kirjutaja arvamuse avaldus. Ka kokkuvõttes pole ARVAMUSE AVALDAJA rollil suurt mõtet, sest antakse lihtsalt ülevaade tehtud tööst. Ülevaates kasutati seda rolli enda valiku põhjendamiseks ja meelsuse näitamiseks.

- (34) *Lotmani sõnade all **mõistan** seda, et mõne romaani ekraniseering toob selle loo päriselt ellu ja annab talle hingamise.* (BA2_T)
- (35) *Töö fookuspunktiks **pean** tema poolt kasutusele võetud mõistet “ihu”, mis genereerib erisuguseid fookuspunkte ja mõttearendusi just siin analüüsitava tekstide raames.* (BA12_T)
- (36) ***Julgen väita**, et teist samasugust autorit nagu Contra meil pole.* (BA16_K)
- (37) *Esiteks, sest eestlasi peetakse laulurahvaks ning **mina usun**, et eestlaste kujunemine laulurahvaks on rahvusliku ärkamisaja tegelaste loodud kuvand.* (BA10_Ü)

ARVAMUSE AVALDAJA rolliga koos kasutati kõige rohkem verbe *arvama* ja *uskuma* (2 korda). Tihti väljendasid autorid ennast pigem kujul *minu arvates*, *minu meelest* (näide 33) kui *mina arvan*, see seletab ka nende verbide vähest esinemist. Kõiki ülejäänud verbe (nt *mõistma*, *nõustuma*, *eeldama*, *silmas pidama*, *väita* + *julgema*) tarvitati vaid ühe korra.

4.6. IDEE AUTORI roll

IDEE AUTORI rolli kasutati kõigi tööde jooksul vaid ühe korra (näide 38). IDEE AUTORI rolliga koos kasutati verbi *välja pakkuma*. Vähest esinemist võis eeldada ka teoreetilise materjali põhjal, kuna see on kõige suurema vastutusega roll, mida autor kasutada saab. Kui autor soovib vastutust vältida, on võimalik oma arvamusi ja ideid impersonaalselt väljendada.

- (38) *Seega võib öelda, et on miski, mis seob Lispectori ja Woolfi teoseid, ning siinses töös **pakun välja**, et selleks „miskiks“ võiks olla fenomenoloogiline kirjutus.* (BA12_S)

Tavaliselt tarvitati uuritud bakalaureusetöodes IDEE AUTORI või ARVAMUSE AVALDAJA rolli asemel üldisikulist vormi (*võib järeldada*) ja verbi *võima*.

5. KEELESOOVITUSED

Kuigi keskendusin töös *mina*-isiku ja selle rollide uurimisele, võimaldab uurimismaterjal teha ka mõningaid tähelepanekuid keelekasutuse kohta ja anda soovitusi. Peamiselt puudutavad need endale osutamise viiside läbisegi kasutust, asesõnade tarvitust ja verbivalikut.

Hea stiiliga on vastuolus eri tegumoodide vaheldumisi kasutamine ühe lõigu piires. Leidus töid, kus üksteisele järgnesid laused umbisikulise tegumoe ja metafoorse isiku kasutamisega (näide 39).

- (39) *Töös tuginetakse peamiselt eesti autoriteetsetele lastekirjanduse uurijatele nagu Reet Krusten, Jaanika Palm, Ave Tarrend, Ave Mattheus, Mare Müürsepp ning Krista Kumberg. Töö teine peatükk keskendub Silvia Rannamaa “Kadri”, Leelo Tungla “Kirju liblika suve” ning Ketlin Priilinna “Evelini lugude” analüüsile lähtudes tüdrukutekirjanduse olemusest ja eesmärkidest.* (BA1_S)

Veelgi teravamalt on ebakõla tunda siis, kui ühe lõigu piires kasutatakse vaheldumisi isikustamist ja *mina*-vormi (näide 40) või umbisikulist tegumoodi ja *mina*-vormi (näide 41). Selles võib tajuda autori ebakindlust eri vormide kasutamisel. Samuti võib arvata, et tekstide autorid ei ole teadlikud *mina*-isiku rollidest ja nende mõjust.

- (40) *Bakalaureusetöö “”Toomas Nipernaadi”: romaani ja filmi võrdlev analüüs” annab ülevaate filmi ja kirjandusteose üldistest erinevustest ning sarnasustest. Seejärel analüüsib erinevatest aspektidest lähtudes omavahel August Gailiti romaani “Toomas Nipernaadi” ja Kaljo Kiisa filmi “Nipernaadi” ning soovin teada saada, kuidas on sama lugu on jutustatud erinevate meediumite kaudu.* (BA2_S)

- (41) Sellele lisaks **soovin teada saada**, millised olid domineerivad teemad?
Kuidas on aegruumi ja selle arengut mõlemas meediumis kujutatud?
Milliste vahendite abil tulevad esile romaani ja filmi stiil? Samuti
proovitakse töös **välja selgitada**, millist rolli mängivad aastaajad Toomas
Nipernaadi teekonnal. (BA2_S)

Tähelepanu püüdsid ka laused, kus tunnetuslikult peaks *mina*-vorm esinema, kuid autor on selle mingil põhjusel lausest välja jätnud (näited 42 ja 43). Loomulikumas sõnastuses võiks näide 42 olla *Seetõttu tekkis **mul** huvi uurida ... või Eelkõige on **mul** huvi teada saada, ...* ning näide 43 olla *Praegu on rahuaeg ning tegelikult ei kujutagi **ma** ette, mida sõjaolukord tähendab*. Jääb mulje, et sellistes lausetes võis algselt *mina*-vorm olla, kuid autor on selle eemaldanud, lähtudes üldtuntud nõudest teaduslikus tekstis endale osutamist vältida.

- (42) *Seetõttu tekkis huvi uurida, milline on naiste olukord 21. sajandi Eestis ja milline oli see varem. Eelkõige on huvi teada saada, kas ja kuidas on Eesti ühiskond 21. sajandil muutunud, võrreldes taasiseseisvuse ajaga ning Eesti Vabariigi algusaegadega.* (BA4_S)
- (43) *Praegu on rahuaeg ning tegelikult ei kujutagi ette, mida sõjaolukord tähendab.* (BA5_A)

Asesõnade kasutamine võib teatud kohtades vajalik olla, kuid nendega tuleb osata piiri pidada. Liigne asesõnade tarvitamine juhib lugeja tähelepanu töölt hoopis autorile (näited 44–46). Näites 44 saaks sõna *oma* lausest eemaldada ning selle mõte ei muutuks. Eesti keeles on võimalik endale osutada ka vaid verbi pöördelõpuga, seega saaks näites 45 alustada lauset sõnadega **Arvan**, et Näide 46 on lause, kus on väga tihedalt asesõnu kasutatud. Stiilipuhtam on mõned asesõnad siit lausest kõrvale jätta, näiteks **Olen** aastaid Eesti räppi austanud ja see kõnetab **mind**, seega **soovin** valitud teemat süvitsi uurida..

- (44) *Oma bakalaureusetöös keskendun lastekirjandusteostele, mis on ilmunud viimase kolme aasta jooksul, ning **analüüsin** neid ühiskondlikest ja kultuurilistest väärtustest lähtudes.* (BA5_S)
- (45) *Ma arvan, et sellist lähenemist võiks igal pool rohkem kohata, see peegeldas see situatsioon väga tugevalt selle kollektiivi ühtekuuluvust ja kokkuhoidmist.* (BA5_A)
- (46) *Olen ka ise aastaid Eesti räpi austaja **olnud** ja eesti räpp kõnetab **mind** ning seda enam pakub valitud teema **mulle** huvi ning **soovin uurida** seda süvitsi.* (BA9_S)

Lauseid muudab kohmakamaks ka „memetamine“, mis tekib mitmuse 1. või 2. isiku asesõna paigutamisel verbivormi järele (EKK 2007: 517). Mõnes töös võis ka sellist tarbetut kordust märgata (näited 47 ja 48). Neil juhtudel oleks parem mitmuse 1. isiku asesõna üldse ära jätta. Sellist stiiliviga on kerge vältida ning uuritud töodes oli sarnaseid näiteid vähe.

- (47) *Filmi ja romaani jooksul **saame me** (esindaja) tema kohta teada üht ja teist, kuid palju jääb ka varju.* (BA2_A)
- (48) *Ta rõhutab, et eelkõige **vajame me** kõik, nii lapsed kui ka täiskasvanud, kindlustunnet (Püttsepp 20186: 105), kui tahame näha tervete kodanikega ühiskonda.* (BA5_A)

Verbidega seoses saab teha kaks tähelepanekut. Esiteks kasutati töodes kõige rohkem ühendverbi *välja tooma* (näide 49). Ühendverb *välja tooma* on venemõjuline, parem on selle asemel tarvitada näiteks sõnu *esile tooma* / *tõstma*, *näitama*, *esitama*, *nimetama*, *tähelepanu juhtima* (AMSS). Teiseks kasutati palju ka verbi *vaatlema* (näide 50). Verbiga *vaatlema* pole otseselt midagi valesti, kuid kuna see esines tihedalt teatud tööde piires (BA5-s viis korda, BA6-s neli korda ja BA12-s kolm korda), oleks võinud selle aeg-ajalt mõne teise sõnaga asendada, näiteks *käsitlema*, *arutama*, *peatuma*.

- (49) ***Toon** siinkohal **välja** just ihulise Mina, kes lapseas vahest kõige ilmsemalt esile tuleb.* (BA12_A)
- (50) *Vabadus – **vaatlen** vabadust kui väärtust ning suutlikkus end teostada* (PRÕK, 2011a). (BA5_A)

Üliõpilased võiksid seega akadeemilisi töid kirjutades jälgida, et erinevad vormid vähemalt ühe lõigu piires omavahel ei seguneks. *mina*-vormi ei tasu karta ja mehaaniliselt lausest eemaldada, samas ei tohiks isikuliste asesõnadega liialdada. Võimalik on enda kohalolu tagasihoidlikumalt märkida ka vaid verbi pöördelõpuga. Enne töö esitamist tuleks üle vaadata sõnakordused ja levinumad stiilivead, et teksti oleks kergem lugeda.

KOKKUVÕTE

Töös uurisin *mina*-isiku esinemist bakalaureusetöodes. Endale osutamise uurimisele on maailmas laialdaselt tähelepanu pööratud, kuid Eestis on selle teemaga veel üsna vähe tegeldud. Endale osutamise küsimusega puutuvad kokku kõik akadeemiliste tekstide kirjutajad, seega on uurimismaterjali lisaks siin töös käsitletule hulgaliselt.

Uurimismaterjal pärineb Tartu Ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituudis eesti kirjanduse erialal 2018. ja 2019. aastal kaitstud bakalaureusetöödest, mis on avaldatud DSpace'i andmebaasis. Andmete analüüsimisel kasutasin kvalitatiivset sisuanalüüsi, et saada ülevaade bakalaureusetöödest tervikuna, leida läbivaid mustreid ning uurida *mina*-isiku esinemist kontekstis. Lisaks lähenesin materjalile deduktiivselt, juhindudes Tangi ja Johni (1999) liigitusest.

Kokku analüüsisin 16 tööd, millest 15 töös avaldus uuritavaid vorme 209 lauses. Selgus, et *mina*-isikut kasutatakse kõigis lõputöö osades. Kõige rohkem esines seda analüüsiosas (95 lauses), seejärel sissejuhatuses (65 lauses), teooriaosas (37 lauses) ja kokkuvõttes (11 lauses), ühe korra tarvitati seda ka bakalaureusetöö ülevaates.

mina-isik esines bakalaureusetöodes eri funktsioonides ja vormides (isikuline asesõna *mina/meie* ja selle vormid ning ainsuse ja mitmuse 1. pöörde vorm) kõigis lõputöö osades. Selgus, et kõige rohkem kasutati ARHITEKTI rolli ning seda leidis eelkõige sissejuhatuses. Palju tarvitati ka ESINDAJA rolli ning kõige rohkem esines seda analüüsiosas. Oluliselt vähem kasutati töödes ARVAMUSE AVALDAJA ja UURIMISPROTSESSI KIRJELDAJA rolli, mida vastavalt leidis kõige rohkem sissejuhatuses ja analüüsiosas. Kõige vähem tarvitati TEENÄITAJA ja IDEE AUTORI rolli, millest esimest eelistati analüüsiosas, teist aga sissejuhatuses. Sissejuhatuses eelistati ARHITEKTI rolli, sest selle abil saab autor oma tööd struktureerida. ARVAMUSE AVALDAJA rolli kaudu selgitati sissejuhatuses oma valikuid.

Analüüsisosas eelistati ESINDAJA rolli, et tõsta esile üldiseid fakte või hoiakuid, UURIMISPROTSESSI KIRJELDAJA roll oli seal esindatud kirjutamisele eelnenud töö märkimiseks, sest kirjanduse bakalaureusetöödel puudub uurimismaterjali ja -meetodi peatükk, ning TEENÄITAJA rolliga kutsuti lugejat endaga kaasa mõtlema.

Bakalaureusetöodes leidis stiilivigu. Selgus, et vahel kipuvad erinevad teguviisid ja vormid omavahel segunema. Selle vältimiseks tuleks õpilastele tutvustada *mina*-isiku rolle ja nende kasutusvõimalusi. Mõnikord üritatakse *mina*-vorm lausest mehaaniliselt eemaldada, teinekord jällegi liialdatakse asesõnadega, kuigi oleks võimalik enda kohalolu märkida ka vaid verbi pöördelõpuga. Et teksti oleks kergem lugeda, tuleks enne töö esitamist üle vaadata sõnakordused ja levinumad stiilivead. Impersonaalsed väljendusvahendid võivad küll tunduda teaduslikumad, kuid on oht, et neid tarvitades võib lause mõte jääda ebaselgeks. *mina*-isiku kasutamine ei ole teaduslikes tekstides otseselt keelatud, kuid jälgida tuleb head stiili, nagu kõigi tekstide puhul.

Arvestades seda, et uurimismaterjali on väga palju ja tekib iga aastaga juurde, on võimalik *mina*-vormi kasutamise teemat ka edaspidi uurida. Kasulik oleks käsitleda erialasid võrdlevalt, sest nii tuleks kindlasti veel huvitavaid tendentse välja. Põnev oleks uurida lähemalt konteksti ja verbe, mis erinevate rollidega kaasnevad.

KIRJANDUS

AMSS = Paet, Tiina, Argo Mund, Tuuli Rehemaa. Ametniku soovitusõnastik.
<https://www.eki.ee/dict/ametnik/index.cgi?Q=v%C3%A4lja+tooma&F=M&C06=en>
(vaadatud 20.05.2020).

Bakalaureusetöö nõuded. Tartu Ülikool: Eesti kirjanduse ja teatriteaduse erialad.
https://www.flku.ut.ee/sites/default/files/www_ut/ba_too_nouded_2019_0.pdf (vaadatud 15.05.2020).

EKK 2007 = Erelt, Mati, Tiiu Erelt, Kristiina Ross 2007. Eesti keele käsiraamat.
Kolmas, täiendatud trükk. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Hardwood, Nigel 2005a. *'Nowhere has anyone attempted ... In this article I aim to do just that'* A corpus-based study of self-promotional *I* and *we* in academic writing across four disciplines. – Journal of Pragmatics 37, 1207–1231.

Hardwood, Nigel 2005b. *'We Do Not Seem to Have a Theory ... The Theory I Present Here Attempts to Fill This Gap': Inclusive and Exclusive Pronouns in Academic Writing.* - Applied Linguistics 26/3, 343–375.

Hirsjärvi, Sirkka, Pirkko Remes, Paula Sajavaara 2005. Uuri ja kirjuta. Tallinn: Medicina.

Hyland, Ken 2002a. Authority and invisibility: authorial identity in academic writing. – Journal of Pragmatics 34, 1091–1112.

Hyland, Ken 2002b. Options of identity in academic writing. – ELT Journal 56/4, 351–358.

- Ivanič, Roz, David Camps 2001.** I am how I sound: Voice as self-representation in L2 writing. – Journal of Second Language Writing 10, 3–33.
- Jürine, Anni, Djuddah A. J. Leijen, Ilona Tragel 2013.** Akadeemiliste tekstide kirjutamine *humaniora*. Tartu: Tartu Ülikool.
- Kalmus, Veronika, Anu Masso, Merle Linno 2015.** Kvalitatiivne sisuanalüüs. <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys> (vaadatud 03.02.2020).
- Kasik, Reet 2007.** Sissejuhatus tekstiõpetusse. Tartu: Tartu Ülikool.
- Reinsalu, Riina 2015.** Viitamine iseendale teadustekstides: *töös käsitletakse, töös käsitlen, töö käsitleb ...* – Oma Keel 2, 72–77.
- Reinsalu, Riina 2016.** Isikustamisest teadustekstides. – IV eesti teaduskeelee konverents. Lühitutvustused. Toim. Peep Nemvalts, Halliki Põlda. Tallinn: Tallinna Ülikool, 15.
- Reinsalu, Riina 2017.** Osutamine iseendale teadustekstis. Kas kunst vältida *mina*-vormi? – Keel ja Kirjandus 11, 829–845.
- Tang, Ramona, Suganthi John 1999.** The 'I' in identity: Exploring writer identity in student academic writing through the first person pronoun. – English for Specific Purposes 18, 23–39.
- Uuspõld, Ellen 2011.** Üliõpilastööde vormistamise juhend. – Tartu: Tartu Ülikool, 14–16.
- Yuvayapan, Fatma 2018.** Stance-taking and self-mentions: the influence of academic community. – International Journal of Language Academy 6/3, 263–276.

MATERJALI ALLIKAD

Angel, Katrin 2019. Veebinäituse „Laulurahva loomine. Eesti rahvalaul J. G. Herderi rahvalaulukogus“ raport. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Evisalu, Laura 2018. Emantsipeerunud meestegelased A. H. Tammsaare romaanide näitel. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Harmipaik, Linda Johanna 2019. Tüdruku kujutamine Silvia Rannamaa „Kadris“, Leelo Tungla „Kirju liblika suves“ ja Ketlin Priilinna „Evelini lugudes“. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Mets, Liina 2019. Kujund ja kompositsioon Jan Kausi teostes. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Pettai, Birgit 2019. Räpptekstide temaatika 5miinuse, Küberünnaku ja Karmo, Stupid F-i ning Bad Arti näitel. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Pruus, Margarete 2018. Sotsiaalmeedia mõjud Dave Eggersi teoses „Ring“. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Puhke, Marleen-Heleen 2019. Ühiskondlike ja kultuuriliste väärtuste avaldumine nüüdisaegses lastekirjanduses. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Puhlov, Pilleriin 2018. Chaneldiori romaani „Kontrolli alt väljas“ dekonstruktsioon transgressiivse poeetika kontekstis. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Pukk, Maris 2018. Noortekultuuri ilminguid selle sajandi eesti noorteromaanides. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Reimus, Liina 2019. Andrus Kivirähki romaani „Rehepapp ehk November“ ja Rainer Sarneti filmi „November“ adaptatsiooniteoreetiline võrdlev analüüs. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Sinirahu, Roland 2019. Prohvetid ja märtrid Ain Kalmuse piiblitrioloogias. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Tamm, Liis 2019. „Toomas Nipernaadi“: romaani ja filmi võrdlev analüüs. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Toots, Karina 2018. Koht ja identiteet Contra uuemas luules. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Tõnts, Merili 2019. Marta Sillaotsa „Viiskümmend“ ja „Neli saatust“ ning Virginia Woolfi „Tuletorni juurde“ võrdlevalt naisuurimuslikust vaatepunktist lähtudes. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Vaarpuu, Ulla 2018. Clarice Lispector ja Virginia Woolfi fenomenoloogiline kirjutus. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Vatter, Joonas 2019. Lootusetus ja selle tasakaalustamine Jaan Kruusvalli draamaloomingus. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

The use of first-person in bachelor's theses in the field of Estonian literature. Summary

My aim with this bachelor's thesis was to study the frequency of use and roles of the first-person in bachelor's theses, which were defended at the University of Tartu in 2018 and 2019 in the field of Estonian literature. There were 10 theses defended in 2019 and 6 in 2018. The first-person incorporates first person pronouns and their singular and plural forms through verbs. This specific topic has not been studied before in Estonia and there is a lot of confusion around using first person pronouns in academic writings, so the aim was also to give suggestions based on the analysis of this research.

I used qualitative content analysis to study the use of first-person in the bachelor's theses. This method allowed me to study the theses in their entirety and focus on the context. The approach was deductive, because there are studies and theories in English. After reading all the theses thoroughly, I categorized all the occurrences and added them to the table. The table consists of the code of each text (for example, the first theses has a code *BA1*), the part in which the first-person appeared (introduction, theory, analysis, summary or overview), the role of the first-person, the verb associated with the first-person and the personal pronoun.

The analysis showed that the first-person was used in 209 sentences and in all parts of the theses. It was mainly used in analyses (95 sentences), then in introductions (65 sentences), theory (37 sentences), summaries (11 sentences) and once in an overview.

The most used role was ARHITEKT and it was mainly used in introductions. The role of the ESINDAJA was also frequently used, but in the analysis part. The role of ARVAMUSE AVALDAJA was mainly used in introductions and UURIMISPROTSESSI KIRJELDAJA in the analysis part, but they were not used as often as previous roles. The role of TEENÄITAJA and

IDEE AUTOR were used the least; the first one mainly in the analysis part and the second one in introductions.

The analysis also showed that there were style errors connected to the use of first-person. Students often mix impersonal and personal voice or just remove the first person from the sentence, leaving it incomplete. On other occasions there can be overuse of the first person pronouns, which makes it hard to concentrate on the subject. It is crucial to fix the errors before submitting the bachelor's thesis.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kertu Kook,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „*mina*-isik eesti kirjanduse eriala bakalaureusetöodes“, mille juhendaja on Riina Reinsalu, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kertu Kook

25.05.2020